

Alternativni pristop k obravnavi ekonomske geografije v gimnaziji

Alternative Approach to Discussing Economic Geography in General Secondary School

Maja Šalamun

Piranske soline-trgovina v Mariboru

Dr. Eva Konečnik Kotnik

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

COBISS: 1.04

Povzetek

Prispevek predstavi primer alternativne učne obravnave ekonomske geografije oz. gospodarskih dejavnosti človeka v okviru obče geografije v gimnaziji, ki smo ga poimenovali »Naš geo eksperiment«. Gre za tematski sklop šestih učnih ur s področja ekonomske geografije. Vsaka učna priprava vključuje različne učne pristope, učne oblike in učne metode. Eden izmed glavnih ciljev »Našega geo eksperimenta« je, da dijaki s svojo aktivnostjo pridobijo uporabno in trajno znanje na izbranem področju. Poleg tega želimo, da bi učitelji pridobili možnost uporabe praktičnih primerov napredujoče teorije matične stroke. Učiteljem geografije predlagamo, da »Naš geo eksperiment« prikrojijo glede na lastne potrebe in potrebe njihovih dijakov ter ga preizkusijo.

Ključne besede: gimnazija, ekonomska geografija, alternativni pristopi

Abstract

The paper presents an example of an alternative class discussion of economic geography or of human economic activities within the scope of General Geography in general secondary school, which we have called »Our Geo Experiment«. It is a thematic set of six lessons on economic geography. Each lesson plan contains different teaching approaches, forms of teaching, and teaching methods. One of the main objectives of »Our Geo Experiment« is for students to gain useful and permanent knowledge in the chosen field through active participation. Moreover, we wish to offer teachers the chance to use practical examples of the advancing theory of the parent discipline. We recommend that Geography teachers adapt »Our Geo Experiment« to their own needs and the needs of their students, and try it out.

Key words: general secondary school, economic geography, alternative approaches

Uvod

Proces ekonomske globalizacije zahteva celostni vzgojno-izobraževalni pristop. Za naš prispevek je pomembna ugotovitev evalvatorja vsebin oz. ciljev ekonomske geografije, vključenih v učni načrt za geografijo v gimnaziji, da je pozornost učnega načrta dana predvsem osnovni delitvi gospodarskih dejavnosti (Konečnik Kotnik 2008a). Vsaka gospodarska dejavnost je predstavljena kot samostojna, dokaj zaokrožena enota, pri čemer manjka medsebojne prepletenosti, medsebojne soodvisnosti in multiplikativnih gospodarskih učinkov v prostoru. Tako znanje lahko ostane pri dijakih

popredalčkano oz. ne doseže cilja geografskega izobraževanja – razumevanja kompleksne povezanosti procesov in pojavov v prostoru (Konečnik Kotnik 2008b, 37).

S tem razlogom smo pripravili aktivno zasnovane učne ure z vsebinami iz ekonomske geografije, pri čemer smo poskušali realizirati aktualne smernice geografske znanosti ter obenem sodobne smernice pouka geografije.

Predstavitev

»Našega geo eksperimenta«

»Naš geo eksperiment« vključuje šest učnih priprav iz učnega sklopa ekonomske geografije

oz. gospodarskih dejavnosti v 1. letniku. Kot izhodišče je bila izbrana alternativna simulacija učnega načrta za pouk geografije v gimnaziji (Konečnik Kotnik 2008a).

Naslovi učnih priprav v »Našem geo eksperimentu«:

- 1. Dodana vrednost** (vsebinska osnova) za osnovno razumevanje ključnih pojmov/ procesov ekonomske geografije) – frontalni pouk z diskusijo.
- 2. Ekonomski kazalci** (na primeru razvite in nerazvite regije) – frontalni pouk, skupinsko delo, individualno delo.
- 3. Socialni kazalci** (na primeru razvite in nerazvite regije) – aktualizirano naravnano frontalni pouk po sistemu »vse servirano na pladnju«;
- 4. Okoljski kazalci** (na primeru razvite in nerazvite regije) – projektno delo (šolska razstava in referati).
- 5. Primerjava med kazalci** (na primeru razvite in nerazvite regije) – igra vlog (radijska oddaja).
- 6. Ključna spoznanja o kazalcih ekonomsko-geografskega razvoja in ideja trajnostnega razvoja** – kviz (skupinska družabna igra).

Posamezna učna priprava lahko obsega eno šolsko uro ali pa jo učitelj ustrezno časovno prilagodi vsebini, okoliščinam in dijakom. Predlagamo, da se pred začetkom sklopa učnih ur izvede še nekoliko daljši motivacijski uvod s podrobno predstavitevijo projektne dela v prihodnjih urah. V pripravah smo omenjeni motivacijski del vključili v prvo pripravo, z upoštevanjem števila učnih ur, ki so na voljo, pa je lahko tudi posebna enota. Vsako poglavje v učnih pripravah je obravnavano z različnimi učnimi pristopi, oblikami in metodami. Na koncu vsakega izmed njih je podan predlog za izvedbo preizkusa doseženega znanja v najširšem smislu (z oceno in analizo rezultatov), s čimer bi ugotavljali učinke, prednosti in pomanjkljivosti posameznih pristopov v praksi.

Pri tem naj omenimo, kot je razvidno že iz naslovov učnih priprav, da vsebine ekonomske geografije povezujemo z okoljskimi in socialnimi vprašanji. Ob morebitni dejanski uporabi v praksi se lahko deleži med ekonomskimi, socialnimi in okoljskimi vsebinami postavijo v drugačno količinsko in časovno razmerje.

Cilji »Našega geo eksperimenta«

Primarni cilj, ki ga želi doseči »Naš geo eksperiment« pri dijakih, je spodbuditi njihovo problemsko mišljenje. To pomeni, da bi dijaki v končni fazi »eksperimenta« znali postaviti/ oblikovati kompleksnejša problemska vprašanja in skozi njih izpostaviti dileme, ki bi jih zaznali med eksperimentom s temami ekonomske geografije.

Z izvedbo »Našega geo eksperimenta« bi želeli v didaktičnem smislu pripeljati dijake

od
osnovnega razumevanja procesov/ pojmov s področja ekonomske geografije (1. priprava)
preko
usmerjenega raziskovalnega dela (2.–4. priprava)
do
postavljanja problemskih vprašanj (5.–6. priprava).

Ob zaključku eksperimenta naj bi dijaki (poleg tega, da znajo postaviti problemska vprašanja) s pomočjo vsebin iz vseh predhodnih ur vedeli tudi, na katerih področjih in kako naj iščejo odgovore. Ob vsem tem želimo čim bolj motivirati dijaka, v njem spodbuditi osebno pogojen interes in lastno aktivnost (kritični odnos do ekonomskih procesov in geografskih dejavnikov, ki oblikujejo svetovno gospodarstvo ter poglobljajo razlike med razvitimi in nerazvitimi regijami sveta).

Didaktična načela »Našega geo eksperimenta«

V učnih pripravah so vsi kazalci ekonomske razvitosti, s pomočjo ustreznih številskih podatkov, obravnavani na primeru izbrane razvite in nerazvite regije, s posebnim poudarkom na Sloveniji. S tem skušamo slediti med drugim tudi načelu nazornosti, načelu od bližnjega k daljnemu in od znanega k neznanemu. Izvedba učnih ur je zamišljena tako, da bi učitelj preko smiselno izbranih aktualnih vsebinskih primerov s pomočjo usmeritev in napotkov oblikoval pogoje, da bi dijaki samostojno izluščili/prepoznali/povezali obravnavane pojme in vsebine ter skozi njih poiskali posamezne kazalce (skozi primere izluščiti kazalce in ne obratno). Zapisano naj bi bilo vodilo za vse predlagane ure. Obenem skušamo upoštevati izrazito kontrastnost primerov kot podlago za oblikovanje jasnih predstav (t. i. »šolski primeri«). Izbor regij/držav prepuščamo avtonomiji učitelja, kljub temu,

da smo za namene naloge predlagali oziroma pripravili učne ure z izborom 6 držav sveta (Avstrija, Nemčija, ZDA, Kitajska, Albanija, Etiopija), ki tako predstavljajo le nekaj različnih možnosti za učitelja/dijake. Predlagamo, da za posamezno tematiko učitelj ne izbere več kot dveh (ali največ tri regije/države sveta), ki jih naj dijaki medsebojno primerjajo s pomočjo aktualno izbranih vsebin, vezanih na obravnavano temo.

Vse učne priprave smo podali v neklasični obliki (podrobneje kot velja v praksi), da bi dosegli naš namen v povezavi z boljšo predstaviteljivostjo in praktični uporabi. Dopolnili smo jih z nekaterimi konkretnimi navedbami vprašanj in projekcij. Na koncu vsake priprave je dodano še pojasnilo naših videnj, namenov, napotkov ipd. (pri čemer poševni tisk označuje splošne opombe, mnenje in videnje avtorja tega dela, običajen zapis pa predstavlja prikaz predlaganih konkretnih in podrobnih učiteljevih »aktivnosti« in »pripomočkov«, ki lahko služijo kot pomoč ali izhodišče za učiteljevo delo).

Ker se zavedamo, da razvijanje sposobnosti uporabe IKT za iskanje in obdelavo informacij pripomore tudi k izboljšanju informacijske pismenosti dijakov, hkrati pa skrajša čas iskanja informacij (Brodnik 2011), je IKT pomembna komponenta naših priprav in končne izvedbe učnih ur. Kot glavno prednost vidimo uporabo interaktivnih in multimedijskih elementov.

Pripravljena je tudi zgoščenka, ki poleg celostne priprave učnih ur vsebuje tudi priporočila o izvedbi, postopkih in vsebini ter lahko služi kot alternativa za pouk. Zgoščenka je priloga diplomskega dela Maje Šalamun, dosegljiva na spletni povezavi <http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?command=DISPLAY&base=cobib&rid=21636616&fmt=11>.

Predstavitev vsebine in ciljev učnih priprav »Našega geo eksperimenta«

Uvodna učna priprava v sklopu »Naš geo eksperiment« je oblikovana kot vsebinska podlaga za osnovno razumevanje ključnih pojmov oz. procesov ekonomske geografije. Izbran je osrednji pojem DODANA VREDNOST, saj je na osnovi razumevanja tega možno razširiti vedenje o ekonomsko-geografskih procesih in ga povezovati s pojmi, ki bodo uporabljeni pri proučevanju in spoznavanju nadaljnjih ekonomsko-geografskih vsebin. Bistvo pomena dodane vrednosti razvijamo preko praktičnih primerov (skrbno izbranih, s poudarkom na aktualnosti – kot je npr. podjetje Pipistrel primer

podjetništva z visoko dodano vrednostjo). Vsebinski cilji učne ure so, da dijaki:

- definirajo, kaj je in kaj proučuje sodobna ekonomska geografija;
- razložijo bistvo dodane vrednosti;
- pojasnijo temeljne pojme/procese ekonomske geografije;
- razdelijo regije sveta glede na razvojno stopnjo gospodarstva (sodobna delitev držav po skupinah);

POJMI: ekonomska geografija, ekonomija/gospodarstvo, kazalci ekonomske razvitosti, dodana vrednost.

Druga učna priprava v sklopu »Našega geo eksperimenta« se osredotoča na EKONOMSKE KAZALCE (na primeru izbrane razvite in nerazvite regije, s posebnim poudarkom na Sloveniji). Vsebinski cilji so, da dijaki:

- definirajo ključne kazalce ekonomskega razvoja (le nekatere, največ 5);
- s pomočjo ustreznih podatkov primerjajo stanje glavnih kazalcev ekonomskega razvoja med izbranimi razvitimi in nerazvitimi regijami, s posebnim poudarkom na Sloveniji;
- pojasnijo vzroke (kaj, zakaj in kako) za takšne razlike med izbranimi regijami.

POJMI: ekonomski kazalci, razvite/nerazvite regije/hitro razvijajoče se regije/države v tranziciji/države v razvoju, BDP, stopnja brezposelnosti, dodana vrednost, bruto plača, delež potrošnje, razvitost infrastrukture, uvoz/izvoz, potrošništvo/revščina.

Slika 1: Ekonomski kazalci

Vir: Šalamun 2015, 104.

V jedru druge učne ure dijaki s spodbudo učitelja primerjajo, analizirajo in presojuje zbrane številske podatke ekonomskih kazalcev izbranih razvitih in nerazvitih regij ter pojasnjujejo vzroke za razlike.

Tretja učna priprava obravnava SOCIALNE KAZALCE (na primeru izbrane razvite in nerazvite regije, s posebnim poudarkom na Sloveniji). Vsebinski cilji so, da dijaki:

- definirajo ključne socialne kazalce ekonomskega razvoja;
- s pomočjo ustreznih podatkov primerjajo stanje glavnih kazalcev socialne razvitosti med izbranimi razvitimi in nerazvitimi regijami, s posebnim poudarkom na Sloveniji;
- pojasnijo, kaj (zakaj in kako) vpliva na takšne razlike med izbranimi regijami.

POJMI: kazalci socialne razvitosti (socialni kazalci), pismenost, pričakovana življenjska doba, potrošnja, revščina /prag revščine, zdravstveno varstvo, socialno varstvo, oskrba s hrano/oskrba z vodo, stopnja izobrazbe.

Bistvo učne ure je primerjati številske kazalce socialne razvitosti po izbranih regijah/državah ter iskati vzroke za razlike.

V četrti učni pripravi obravnavamo OKOLJSKE KAZALCE (na primeru izbrane razvite in nerazvite regije, s posebnim poudarkom na Sloveniji). Vsebinski cilji so, da dijaki:

- definirajo ključne okoljske kazalce;
- s pomočjo ustreznih številskih podatkov primerjajo stanje glavnih okoljskih kazalcev

med izbranimi razvitimi in nerazvitimi regijami, s posebnim poudarkom na Sloveniji;

- pojasnijo kaj (zakaj in kako) vpliva na takšne razlike med izbranimi regijami.

POJMI: Okoljski kazalci razvitih in nerazvitih regij: energetska intenzivnost, emisije CO₂, emisije v vodi, oskrba s pitno vodo, odloženi odpadki, investicije v čistilne naprave, investicije v energetska učinkovitost.

V peti učni pripravi naj bi dijaki:

- na konkretnih regionalnih primerih primerjali stanje kazalcev ekonomskega in socialnega razvoja;
- vrednotili socio-ekonomske razlike med izbranimi območji in se do njih osebno opredelili ter predlagali rešitve;
- na konkretnih primerih primerjali stanje ekonomskih, socialnih in okoljskih kazalcev;
- pojasnili vpliv človeka (družbe) na procese, ki spreminjajo prostor in družbeno gospodarske lastnosti (v regionalnem in globalnem smislu);
- za domače delo raziskali idejo trajnostnega razvoja.

Ker je bila predhodna ura namenjena primerjavi kazalcev (ekonomskih, socialnih in okoljskih) in s tem hkrati splošni sintezi pridobljenih znanj predhodnih ur, je šesta priprava osredotočena na preverjanje ključnih spoznanj o kazalcih gospodarske razvitosti in sproti dodatni razlagi učitelja. V ta namen je predlagana izvedba kviza, pri čemer gre za ustno preverjanje znanja v obliki skupinske družabne igre. Dijaki:

- na konkretnih primerih primerjajo stanje ekonomskih, socialnih in okoljskih kazalcev;

Slika 2: Socialni kazalci
Vir: Šalamun 2015, 106.

- raziščejo idejo trajnostnega razvoja ter prepoznajo njegov vpliv na ljudi, pokrajino, okolje in človekovo vsakdanje življenje;
- na primerih ocenijo, kako njihove lastne vrednote vplivajo na ekonomske, socialne, okoljske in politične probleme lokalnega in globalnega prostora.

POJMI:

- ponovitev pojmov predhodnih ur o kazalcih gospodarskega razvoja (gospodarstvo in ekonomija, ekonomski kazalci (5), socialni kazalci (5), okoljski kazalci (5));
- trajnostni razvoj v splošnem (zadovoljevanje potreb sedanjih in prihodnjih generacij);
- kazalci trajnostnega razvoja (okoljski problemi in rešitve, življenjski slog, potrošniške navade, blaginja, medgeneracijsko sodelovanje, dolgoročno ravnovesje (gospodarsko, politično, socialno ...) ...);
- kakovost življenjskega okolja ...

Zaključek

Eden izmed temeljnih razlogov, da smo se lotili priprave učnih ur »Našega geo eksperimenta« je bila ugotovitev, da je v povezavi s sodobnimi pristopi pri pouku geografije teoretiziranje precej pogosto, medtem ko bi si želeli več predstavitev konkretnih možnosti praktične uporabe t. i. sodobnih pristopov. Ugotovili smo, da bi si želeli nabora dobrih praks uporabe sodobnih učnih pristopov v kombinaciji s prednostnimi vsebinskimi usmeritvami geografije kot temeljne stroke, torej povezave teoretičnega znanja in praktičnih pristopov. K temu želimo prispevati s svojim delom.

Prva in verjetno najbolj izrazita ovira za priprave predstavljenih učnih ur je bilo dejstvo, da je bilo potrebno literaturo in vire za učne ure poiskati, zbrati in pripraviti samostojno, saj takšnega pristopa ne podpira noben geografski učbenik. To je zahtevalo veliko mero kritičnega presojanja o ustreznosti zbranih informacij. Kljub temu lahko opisan problem vidimo kot prednost, ki omogoča učitelju največjo mero avtonomije in s tem možnost uporabe povsem aktualnih informacij, kar lahko pomeni hkrati boljše motiviranost za nadaljnje delo, tako učitelja kot dijakov in s tem odpira pogoje za pridobitev bolj kakovostnega znanja.

Za pripravo in izvedbo takšnih učnih ur je potrebna izjemna stopnja angažiranosti, motiviranosti in predanosti učitelja. Drugačna organizacija in koncept učnih ur zahteva veliko več časa za načrtovanje, prav tako pa ne smemo

KAZALCI gospodarske razvitosti

pozabiti tudi na čas, ki je potreben za sprejetje in uvajanje novosti v razredu.

Slika 3: Kazalci ekonomske razvitosti
Vir: Šalamun 2015, 103.

Vsekakor pa smo na tem mestu kratko predstavili primer nekoliko drugačnega pristopa k obravnavi ekonomske geografije v gimnaziji. Natančne opise z vsemi pripadajočimi gradivi najdete na že navedeni spletni povezavi (Šalamun 2015: Alternativni pristopi pri pouku geografije na primeru vsebin iz ekonomske geografije) <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=48393>.

Če zaokrožimo naše sklepne misli v celoto, nekoliko priredimo trditev Marentič Požarnikove (2011), da so osnova uresničevanja sodobnih učnih pristopov v slovenski šolski geografiji dobro usposobljeni učitelji, ki znajo izkoristiti prednosti globalizacije in s tem široke možnosti dostopa do informacij.

Viri in literatura

1. Brodnik, V. (2011): Predmet zgodovina v projektih e-šolstvo in Jazon. Zgodovina v šoli, 20(3/4), str. 10–21.
2. Konečnik Kotnik, E. (2008a): Vrednotenje učnega načrta za pouk geografije v splošni gimnaziji v Sloveniji z vidikov družbenih potreb, izobraževalnih smernic in geografske znanosti: doktorska disertacija. Univerza v Mariboru. Filozofska fakulteta. Oddelek za geografijo.
3. Konečnik, E. (2008b): Visokošolski učitelji o učnih ciljih občne geografije in regionalne geografije sveta v splošni gimnaziji. Geografija v šoli, (17)1, str. 33–39.
4. Marentič Požarnik, B., 2011. Kaj je kakovostno znanje in kako do njega. Sodobna pedagogika, 2, str. 28–50.
5. Šalamun, M. (2015): Alternativni pristopi pri pouku geografije na primeru vsebin iz ekonomske geografije: diplomsko delo. Univerza v Mariboru. Filozofska fakulteta. Oddelek za geografijo (<http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?command=DISPLAY&base=cobib&rid=21636616&fmt=11>, pridobljeno: 19. 11. 2016)